

1931 után a csákvári együttes – nem lévén a községben élő a néptánc és viselet – óhatatlanul kiszorult a bokrétás mozgalomból. Idősek emlékezetében, a helyi könyvtár gyűjteményében őrzött dokumentumoknak köszönhetően fennmaradt azonban a büszkén emlegetett hírneves Hány előadás emléke. 1997-ben Ugrits Margit a községi könyvtár vezetője, az iskolaszék elnöke kezdeményezte a községi hagyomány rendhagyó felelevenítését, a Hány János dalmű újbóli csákvári bemutatását. Lelkes pedagógusgárda állt a gondolat mellé (Dologh Sarolta a citerazenekear vezetője, Barasevichné Németh Kocsis Márta zenetanár, Kunstárné Takács Irén kórusvezető, Karácsony Zoltán karnagy az ifjúsági fúvószenekarral, Engelhardt Mária a néptánccsoporttal, Buncsák Istvánné a jelmezek, Burián Miklós a színpadkép megálmodásával, s Krasztina Zoltánné iskolai könyvtáros), majd Czvikli Imréné rendezésében megkezdődtek a próbák. A szervezők szerették volna felújítani azt a hagyományt is, hogy minden jelmez, díszlet és kellék „házilagosan” készüljön, mint hajdanán. És még sokan emlékeztek a faluból szüleik, nagyszüleik „színházára”, s ahogy híre ment a gyerekek próbáinak, egyre több lett a segítő kéz és szív. Varrták a falu asszonyai a jelmezeket, sujtásostták, gombozták a huszáruhákat a kézimunka szakkörben, még a csákok elkészítésére is akadtak vállalkozók. Óreg bácsik keresték meg a padlásokon a régi keményszárú csizmákat, s hozták a táncosoknak. Egy vállalkozó faanyagot adományozott, amiből egy asztalos elkészítette a kecskelábú asztalt, s még vagy százan segítettek, ahogy tudtak. Ki tudja hány Hány-történetet, adalékot meséltek el ezalatt a gyerekeknek? Előkerültek a féltve őrzött régi újságok, fényképek, melyek lehetővé tették, hogy módszeres forráskutatással kiegészítve kiállítás is készüljön a csákvári Hány János dokumentumaiból

1997. május 17-én és 18-án pünkösdi ajándékként 90 gyermekszereplő színjátékával, énekével, táncával, zenélésével; a Hány János dalmű előadásával emlékezett Csákvár lakossága Paulini Bélára, Kodály Zoltánra, s nem utolsósorban a csákvári Magyar Földműves Játékszín 1929-es nevezetes előadására.

Kenyéri Kornélia

Tavaszi tapasztási és meszelési szokások Korondon

Néprajzi szakirodalmunkban még nem talákoztam a lakó és gazdasági épületek, tavaszi karbantartási tapasztás-meszelés szokásaival. Így arra az elhatározásra jutottam, ezen szokásokat megpróbálom rögzíteni.

Napjainkban nagyon ritka az az asszony, aki meszel, a lakásokat ma már mindenki a szobafestővel festeti.

Az épületek alatt lévő kőfalakat kívülről cementtel fugázzák, belül vakolják, úgyszintén a felsőrészt is. Napjainkban már ritkán épülnek fából lakóházak. A régi faházakról a tapaszt levették, meglécezték és malterrel kivakoltatták. A gazdasági épületeket is kívül-belül kideszkázzák és így nincsen szükség tapasztásra-meszelésre.

A régi népi építkezéstről az újabb építkezési formákra való áttéréssel, megkönnyebbült az asszonyok munkája, nem kell meszeljenek. Így a régi tapasztási-meszelési szokások, ha le nem írjuk csak az öregek emlékezetében marad meg.

Korondon emberemlékezet óta a jó tapasztani való agyagot, a *Lopágy* és *Ölves* nevű határrészekről szereztek be. Az agyagbeszerzés elég nehéz volt, mert jobbára a késő esti vagy kora reggeli órákban kellett hozni (lopni), mivel ezen határrészekeken nem volt mindenkinek birtoka. Így a máséból kellett hozni, ha kevesebb kellett zsákban hozták, de ha többre volt szükség, vagy többen összetársultak, szekérral is mentek agyagért.

A régi szokások szerint a határpásztorok is feleltek a termőföld rongálásáért. Az agyag kitermeléssel a termőföld nagyon rongálódott, mert a felszínről a gypet le kellett pucolni, a

gyep alatt csak 25–30 cm vastag agyagréteg volt a jó. Ez nem tartalmazott kavicsot, gyökereket és más idegen anyagot. Vízrel összekeverve, jól meggyúrva jó képlékeny volt, mint a jól megdagasztott kenyértészta.

Ha az agyagkiszedésnél valakit rajtafogtak a határpásztorok, vagy a gazda, legtöbbször az volt a büntetés, hogy a kiásott agyaggödöröt, jó érett istállótrágyával be kellett tölteni. Az is előfordult, hogyha agyagért ment valaki, s csak zsákot vitt, nem bontott gödöröt, a környéken található vakondtúrásokból gyűjtögetett össze annyit, amennyire szüksége volt. Ha több agyag kellett, úgy a zsákkal kétszer is fordult. Minden tavasszal előfordult, többször is elhangzott az asszonyok szájából: – „Vajon, hogy hozunk tapasztani való agyagat?”

A tapasztani való agyag megkészítése

A tapasztani való agyaghoz, ha sikerült beszerezni, szükséges volt a lótrágya, amit Korondon *lóganyénak* neveztek.

Akinek nem volt lova, de volt tapasztani valója, az a szomszédból, valamelyik lovasgazdától kérte a lóganyét, amiért *Isten fizesse* volt a fizetés és egyben a megköszönés.

Színhagyományként a mai napig fennmaradott: – Egy Hegedűs Lepény Ferenc nevű embert, a május 10-én, Korondon tartott vásár után elküldte a felesége a közeli baromvásártérre, hozzon egy kosár lóganyét az agyagba. Az ember üres kosárral hazament, felesége korholta, s arra így válaszolt: – Nem tudtam megkülönböztetni a lóganyét a kabalaganyétól. A felesége szidta tovább, hogy hát vén bolond, az egyforma mind a kettő. – Ferenc bá csak ennyit mondott. – Ha mind a kettő jó, akkor eregy te s hozzá, reám ne bízz asszony munkát.

Ahol szándékoztak az agyagat elkészíteni, ott a helyet tisztára megseperték, s az agyagat, amennyire szükség volt, oda tették. A lóganyét hozzáadták, vizet töltöttek reá, s kapával jól összevagdosták, keverték. Ezt addig csinálták, amíg képlékennyé váltott. Volt, hogy lábbal taposták, így még finomabb lett. A lóganyénak különben az volt a szerepe, az agyagat a száradás ideje alatt megvédte a megrepedezéstől.

Tavasszal, Szent György nap (április 24) után megkezdődött a tapasztás. Legelőször rendet csináltak a hijuban (padláson), utána leseperték tisztára és vízzel meglocsolták. Megkezdtek a hijuföldjének a tapasztását. Ezt, ha a háznál idősebb asszony volt, ő szokta csinálni. Legfennebb annyit segített a család valamelyik tagja, hogy az agyagat és a vizet feladogatta. A hijuföldjének a megtapasztása, nem éppen könnyű munka volt.

Miután ezzel végeztek, megkezdődött a házból a bútorok egy részének kihordása, a többieknek az összebbrakása, letakarása, hogy a falak maradjanak szabadon és a bútor se piszkosodjon. Ezek után a falakon keletkezett repedezések, falleomlások agyaggal való kijavítása. Ha a fal helyenként fel volt tászkásodva, azt is lebontották és újra tapasztották.

A régi lakásokban gyakori volt a poloska. Ezt úgy irtották, hogy a bútorok, képek, falak repedéseiket bekenték petróleummal. Voltak akik *holdfogytára* égetett meszet vásároltak és holdfogytára is meszeltek. A népi tapasztalat úgy tartotta: így a poloskák kivesznek. Olyanok is akadtak, akik az előző évről eltették a kendermag kiverésénél (cséplése) összegyűlt *kenderpolyvát*, s ebből a házba füstöt csináltak. Ajtókat, ablakokat lezárták, és több órán keresztül füstöltek.

A meszelés előtti tapasztást *tapogatásnak*, *fodózásnak* (foltozásnak) nevezték. Először a nyári konyhát (*sütőház*), azután a lakóházakat és gazdasági épületek falait javították, tapogatták. Néhány napi száradás után, még finomabb-hígabb agyaggal *megsíkotották* az előbbi tapogatást, hogy az apró repedezések is tömítődjenek be. Addig vártak, amíg a falakon a tapaszt teljesen megszáradt, csak azután lehetett hozzáfogni a meszeléshez.

Időközben a sütőházban levő kenyérsütő kemencét is kijavították kívül-belül megtapogatták. Amelyik asszony nem fért be a kemencébe, vagy nem is akart beférni, az a kemence tapasztással foglalkozó cigánynét fogadott. Volt olyan cigányné, aki pénzért járt kemence tapasztani, de ha kérték pénzért s élelemért a falakat is megtapasztotta.

Az asszonyok a tapasztást nem nagyon kedvelték, mert mocskos munka volt. Tapasztáskor az asszonyok a legrosszabb ruhájukat vették magukra.

A méz beszerzése, oltása

Amióta a világ-világ, a meszet a Homorodalmási (Meresti), Abásfalvi (Aldea), Homorodkeményfalvi (Comanesti) meszesektől vásárolták, nem csak a Korondiak, hanem az egész Sóvidék, a két Küküllő mente, Nyárad és a Nyikó mente lakossága is. Korondon a Homorodalmáson égetett meszet tartották a legjobbnak. Már kora tavasszal megindultak a meszes szekerek. Nagy hangon kiáltozták a meszet áruló emberek: *Meszet – Meszet vegyenek!*

Akinek szüksége volt mézre vette a zsákokat, vagy kosarat és a pénzt. A meszesembert megszólította – aki ennek igencsak örvendett – mindjárt a lovakat megállította és kezdődött a mézvásárlás. A vevő annyit vásárolhatott amennyire szüksége volt.

A meszet mindig vékával (1 véka 20 liter) mérték, és általában az összes meszet áruló ember azonos áron árulta a meszet. Édesapám katona kollégája a homorodalmási Sándor György, 1948 tavaszán megmutatta nekem hogy kell mérni: A méz a szekéren van, a szekér előtt úgy kell állni, hogy a vásárló asszony ne lásson bé a szekérbe. A vékának az aljára, középre le kell tenni egy nagyobb darab meszet, erről a véka oldalának, hosszabb szilánkokat neki kell támogatni, ezt egy lapos darab mésszel le kell fődni. Erről újból szilánkokat kell állítani és újra egy lapos mésszel lefődni. Ezzel a véka tele is van. Ennek a tetejét meg kell rakni apró mézdarabkákkal, ez így úgy látszik a véka jól tele van rakva még fel is van hegyezve. Ha a vásárló, aki legtöbbször asszony, be akar lesni a szekéren az ernyő (gyékénykóbor) alá, figyelmeztetni kell az asszonyt, vigyázzon a ló rugdos, ha megrúgja nem felelek. Ilyenkor a figyelmeztetett hátrább szokott húzódni. Ezzel a módszerrel 3–4 véka mésszel többet ki lehet árulni egy szekér mézből.

A vásárlás után a meszet meg is szokták oltani. Úgy tartották, nem jó sokáig oltatlan hagyni, mert kevesebb oltott méz lesz belőle.

Majdnem mindenik háznál tartottak *meszescsebre*t és ebben oltották a meszet. Akinek az udvarán kút volt, a kút mellett oltotta. Ha nem volt kút az udvaron, úgy az udvarnak egyik elkerülhető sarkába tették a meszescsebre-t és ott oltották meg a meszet. A cseberbe az oltatlan meszet rakosgatták bele, a vizet jó bőven töltötték rá, a állandóan kevergetve a méz forrósodott, rotyogott, vigyázni kellett, a víz jó bőven legyen a mézben. Ellenkező esetben apró bogok – meg nem alvadt mézdarabkák – maradtak az oltott mézben. A mézoltásnál nagyon kellett vigyázni, nehogy a forró méz a véle dolgozó személynek a szemébe szökjön, vagy meztelen testrészére loccsanjon, mert égési sebeket okozhat. Egy néhány nap múlva a méz olyan lett, mint az aludt tej. Felhasználni lehetett.

A mezőgazdaság kollektivizálása (1962) után, a fent említett falvak mézárúsítói felhagytak a mézárulással.

Korond község lakossága egy ideig a meszet a Fogyasztási Szövetkezeten keresztül szerezte be. Az 1989-es fordulat után a gyergyóbékási (Bicaz Ardelean) románok árulják tehergépkocsiról a meszet és súlymértéket használnak.

A meszelés. Már a meszelés előtt jó előre előszedték a kicsi húzóecseteket, a nagy meszelőket, amiket a korondi sátoros cigánynéktől szoktak beszerezni. A cigánynék ecset- és meszelőkészítéssel, -árúsítással is foglalkoztak. Az ezekhez szükséges lófarkat a lótartó emberektől szokták beszerezni. A nagy meszelő fejet valamelyik esztergályos emberrel csináltatták. A helyi üzletekből szereztek be a mézbe való „ultramarin” kék festéket.

A meszelés megkezdése előtt, előkészítették a meszet. Egy edénybe annyi meszet szűrtek át a puliszkaliszttel szitáló szitán, mely azon falfelületre elegendő kellett legyen, melyet szándékoztak meszelné. Ehhez tettek kevés *fihenyet* (vizihomokot), hogy a méz soványodjon le, ne porladjon le a falról. Hozzá adták a *kékítőt* és jól összekeverték. Ha véletlenül egy kicsit hígabbra találták csinálni, úgy egy kevéske tejet is töltöttek a mézbe, hogy vigye össze, legyen „sűrűbb”.

Mielőtt a meszelést megkezdtek volna, lemosták a felsőpadlás deszkákat (plafont). Mikor ezzel készen voltak, megkezdtek a meszelést. Először a kicsi húzóecsettel, figyelmesen elmeszelték a felsőpadló szélét, a deszkának nem szabad a mésszel összekenyődni. Ha ketten dolgoztak, az egyik előre fent a padló szélénél, míg a másik a nagy meszelővel, ahogy akkor mondták: *járta alól* (meszelte) a *falat*.

Ha a falnak az elmeszelésével készen voltak, a ház földje *tapaszos* volt, újra tapasztották, a tapasztás után finom homokkal vékonyan behintették. Ezen nem volt szabad járni amíg meg nem száradott. Ha padlásos volt a ház földje – így nevezték – akkor a meszelés után azonnal felmosták, mert ha nem, a meszelés ideje alatt lecsepegett mészcseppeket nehéz lett volna eltüntetni.

Miután a ház földje felszáradt, a fal is megszáradt – a már előre lemosott, esetleg újrafestett – bútorokat kezdték helyre rakogatni és a házban (szobákban) rendet csinálni.

Ahogy a belső meszelést elvégezték, kívül kezdtek neki. A külső részen

– ha csak lehetett – napfeljött előtt meszeltek, hogy a felkelő nap se süsse meg, a meszelés egyformán száradjon. A meszelésnél arra mindig vigyázni kellett, hogy ne legyen *ecsetnyomos*, ne látszódjon hogy az ecsetet – nagymeszelőt – hol húzták el.

Amikor a lakóház meszelésével készen voltak, az asszonyok egymásnak a munkáját megnézték és értékelték a munka minőségét. Azt is megállapítva, több-kevesebb kékítőt kellett volna-e a mészbe tenni.

A gazdasági épületeknél, pajta (istálló), csűr meszelésénél, ritkán tettek a mészbe kékítőt, csak a pajta elejét meszeltek kékre, melynek az alját 30–40 cm magasságban, híg kékpala lével meszeltek el. (Korondon a kék palából készül a mázas kerámia). Így az utcáról nézve, tetszetősebben mutatott. Ezt csinálták a kisebb gazdasági épületeknek, disznópajta, majorság-ólaknál is. A nagyon régi földszintes házaknál, melyek előtt töltés volt, szokásban volt az alsó részt, úgy mint a pajták előtt palaléval meszelni (amit *palázásnak* is neveztek), úgyszintén a töltést is, ahová nyári estéken kiültek beszélgetni.

Mindenki nagyon igyekezett a pünkösdi ünnepek előtt elvégezni a meszelését. Az 1930–1940-es években voltak olyan asszonyok, akik napszámért eljártak meszelni az előkelő családokhoz, ezeknél is a világoskékre meszelés volt szokásban. A leghíresebb meszelő-asszony Tóth Ferencné Tófalvi Rozália volt. Az idősebb nemzedék még most is emlegeti, szorgalmas, jó munkájáért.

Főképp az *Alszeg* és *Malom utcákban* volt nagy az igyekezet. Itt vonultak végig a Nyáradmentéről Mikháza–Buzaháza–Deményháza (Calugareni–Griusorul–Damieni), valamint Szováta–Parajd (Sovata–Praid) csíksomlyói pünkösdi búcsúra igyekvő keresztaljai, már nagyszerda délelőttjén. Szégyen lett volna, hogy meszeletlen, elhanyagolt portákat lássanak.

Adatközlők: Józsa Mártonné Sipos Veronika (1911), *id. özv. Ravasz Jánosné Sükei Rozália* (1912), *id. István Lajosné Lőrincz Ilyés Karolina* (1927), *özv. Lőrincz Gyuláné Bak Vilma* (1925), *Tófalvi Bíró Ferencné Tófalvi Deák Margit* (1930), valamint a magam visszaemlékezései.

István Lajos

Bálint István rajza